

Forfatter: Winther, Christian

Titel: Poetiske Skrifter

Citation: Winther, Christian: "Poetiske Skrifter", i Winther, Christian: *Poetiske Skrifter*, udg. af Oluf Friis , 1927-29, s. 367. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-winterchr02val-shoot-idm140340186631104/facsimile.pdf> (tilgået 09. maj 2024)

Anvendt udgave: Poetiske Skrifter

- 143 *pleier van plejer.*
Fruerklostre Nonneklostre; i mange af dem var de fleste af Nonnerne Adelsdamer.
Gulitza
- 146 *en stridhaaret Ulv* Gulitza er Varulv
- 148 *Eders Jomfruland* Pontoppidan skriver i »Danske Atlas« (III, 1443): »Navnet Møen foregives at have sin Oprindelse af det gammeldags danske, nu sielden brugelige Ord *Møe* eller *Jomfrue*, ligesom det og af nogle paa Latin kaldes *Virginia Danica*, *i*: det danske *Jomfrueland*«. *streed med Steen* strittede, kastede.
- 149 *De gamle Guders Hær* Man behøver neppe at søge Kilden for, hvad Winther fortæller om de vendiske Guder længere borte end B. S. Ingemanns »Grundtræk til en nordisk, slavisk og vendisk Gudelære« (trykt i »Program for Sorø Akademi« (1824) og i 12. Bind af »Samlede Skrifter«). Her fortælles om den øverste af de onde Guder *Czernebog*, »den sorte Gud« eller »Mærkets Gud, om *Swantewit* og hans hellige hvide Hest, »paa hvilken Guden selv troedes om Natten at drage til Kamp mod Helligdommens Fiender« og om *Sieba*, Livets og Kærlighedens Gudinde. Som Hovedstedet for den vendiske Gudsdyrkelse nævnes Rhetra, der dog ikke nærmere beskrives. — Men alt hvad Winther fortæller om Templet i Klippehulen, den hemmelige Kult (om Dagen var Præsterne Bønder), Jomfruofringen har — saavidt Udg. har kunnet faa oplyst — ingen Hjemmel i Litteraturen om Venderne. — I sin Prinsesselæretid har Winther uvilkaarligt maattet blive bekendt med et og andet om den vendiske Gudsdyrkelse. Tæt ved Neu-Strelitz ligger Byen Prilwitz og Tollenzer Søen, hvor man har ment at finde Stedet for det gamle Rhetra (se »Die gottesdienstlichen Altertümer der Obotriten« af A. G. Masch, udgivet af Daniel Woge (1771)). Slottet i Neu-Strelitz ejede et stort Bibliotek og en Samling obotritisk-vendiske Oldsager (N. Bøgh II, 425).
- 154 *skjæmmed ei min Slægt* hendes Slægt var jo Fiskere.

- 155 *hellig Anton* den hellige Antonius af Padova (1195—1231), om hvem det hedder, at selv Fiskene lyttede til hans Prædiken, blev ofte anraabt af Fiskerne. *Videslet* gammelt Navn paa de østlige danske Øer. Forekommer ikke i »Danske Atlas«, men bl. a. hos Huitfeld (Side 4), hvor det hedder om Dan, at han blev sat til en »Regenter offver Sieland / Møen / Falster / Laaland / oc alle de Insuler / under it almindeligt Naffn / at være kaldne / Viitheslet«.
- 157 *Ham Dyreskikkelse*. Se Side 146: »en stridhaaret Ulv«.
- 158 *en Ugles Hjerter*
Se *Indledning XXI*. I Feilbergs *Seddcisamling* (»Folke-mindesamlingen« paa det kgl. Bibliotek) finder man under *Ugle* en Henvisning til Soldans »Geschichte der Hexenprozesse«. I Førstedgaven (1843) læser man imellem en Række Exempler paa romersk Overtro: »Ein Uhuherz [Hornuglehjerter] auf die linke Brust (slmgn. »hvor Blodets Kilde syder til Venstre vild og varm«) eines schlafenden Weibes gelegt, entlockt ihr alle Geheimnisse«. Dette er aabenbart Winthers Kilde. Troen paa Uglehjerterets Trolddomsmagt kendes ogsaa andre Steder fra. I Angelo de Gubernatis': »Die Thiere in der indogermanischen Mythologie« læser man følgende (Side 530): »Die Gabe der Prophetie ist nach dem Volksglauben bei der Eule so gross, dass Albertus Magnus zu seiner Zeit ganz ernsthaft schreiben konnte: »Si cor ejus cum dextro pede super dormientem ponatur statim tibi dicit quidquid fecerit, et quidquid ab eo interrogaveris. Et hoc a fratibus nostris expertum est moderno tempore«. I dansk Folketro synes det ikke at være noget alment udbredt Træk. En enkelt Meddelelse om dets Forekomst findes i »Jydske Samlinger til Historie og Topografi« (IV, 159) og lyder som følger: At udfritte hemmelige Ting og Bedrifter, Anslag og Oplag. Tag Hjertet af en Natugle eller Hornugle tet op til Hjertet paa et hart sovende Menneske og adspørg saa om hvis, som talet eller bedrevet er, da siger samme Menneske med høy

Røst alt, hvad det haver gjort eller vil gøre, saa og alt, hvad det haver talet og snakket, sandferdeligen« (fra *Kvers ved Graasten*). For Hjælp til Oplysningerne om Uglehjertet i Folketroen er jeg megen Tak skyldig til Hr. J. E. Tang Kristensen (Assistent i Dansk Folkes mindesamling).

- 160 *Ved Susaæ hist der ligger Ved Susaas* (ældre: Næs-
aas) Udløb i Havet ved Karrebæksminde laa Gavnøe
Kloster, et Nonnekloster, der 1400 blev stiftet af Dr.
Margrethe. Dets Historie er lidet bekendt, ingen af
dets Abbedisser eller Priorinder forekommer. Naar
Winther i ottende Strofe af »Paa Herregaarden« gør
Stranges Moster til Priorinde, er det saaledes fri Digt-
ning (se J. B. Daugaard: »De danske Klostre i Middel-
alderen«). Heller ikke Beskrivelsen af Klostret som »et
Huus med Taarne paa« stemmer med Virkeligheden.
Jørgen og Anna
- 162 *Sokklæde* se Side 77.
En Huulvei sig krummer fra Møllen kommer hun hur-
tigt ned til Stranden og følger saa Vejen langs Præste-
Fjord til Klosteret i Præstø.
- 168 *Axelhoved Sogn* noget Sogu af det Navn findes ikke
nu og nævnes heller ikke i »Dansk Atlas«. Winther
vil vel hermed betegne Egnen omkring Axelhoved.
Føring Fødevarer.
- 169 *den væne Brud* Brudedragten var over hele Sjælland
sort, af Vadmel eller Silke, ikke som hos Winther rød.
(Se I. S. Møller: »Folkedragter i Nordvestsjælland«
(1926), Side 160). I O. D. Lützens »Præstøe Amt« (Side
36—37) meddeles om Huen og Haaret: »Bruden bærer
her (Sydsjælland) et saakaldet Nakkestykke 5: et
rundt Stykke Silketøi, der er behængt med Perler og
Alt hvad glimre kan, paa Haaret, der er glat opstrøget
eller, som det kaldes, flettet i Nakken, og samme Pynt
bære alle Brudepigerne«.
- 169 *Skafferne* de, som ved Gilder førte Opsyn med Mad
og Drikke og forestod Beværtningen og holdt Orden
ved Bordet.
Stodderne efter gammel Bondeskik fik ogsaa Lande-